

Kilder til kinesisk vækst fremover

Hvilke drivere eller vækstkilder skal Kina leve af de næste tiår? Artiklens bud er infrastrukturudbygning, urbanisering, produktivitetsstigning via forskning, middelklassens og serviceindustriens vækst samt regional integration og de nye eksportmarkeder.

CLEMENS STUBBE ØSTERGAARD

Senior Research Fellow
ved Nordic Institute of Asian Studies
(clemens@ps.au.dk)

Verdensøkonomien er fundamentalt forandret, fandt Financial Times i juli i år. Den er ikke nær så afhængig af de traditionelle lokomotiver USA og Europa, som den var. Derfor var vi globalt set – indtil for nylig – støt på vej ud af krisen, nu båret af Kinas 9,5 % vækst, som understreger landets fortsatte styrke sammenlignet med svagheden i de fleste avancerede nationer (Giles 2011, 5).

Det rejser naturligt spørgsmålet: hvad skal bære væksten i Kina over de næste tiår, hvilke drivere eller vækstkilder skal Kina leve af fremover? For mere end 30 år siden trådte Deng Xiaoping til som en beslutsom administrerende direktør, der overtager en skrantende virksomhed og får den på fode. Over den periode er 400 mio. kinesere ifølge Verdensbanken kommet ud af fattigdom, deres sociale og økonomiske menneskerettigheder er betydeligt forbedrede. Det er også gået særdeles stærkt det seneste tiår. Økonomien er siden 2001 vokset med \$4,3 billioner, sådan at Kina har skabt over to flere af sig selv, end der var i 2001. Man kan også sige, at det er vokset med ti udgaver af 2001-Indien. I år ser det ud til at ville vokse med et Syd-korea eller halvandet Storbritannien (O'Neill 2011).

Konsekvenserne af den amerikanske finanskrisen blev håndteret sådan, at der ikke var noget afbræk i den omtrent tocifrede vækst. Man reagerede hurtigt, mobiliserede alle samfundets institutioner og havde fordel af, at pengepolitikken før krisen var stram og banksektoren sund, fordi den var saneret gennem ti år. Man har kaldt Kinas Kommunistiske Parti verdens mest likvide institution, og det var let at lancere en stor flerårig stimulus-pakke på 16-18 % af BNP. Med statens dominans af

bankerne kom pengene også hurtigt over skranken, til især infrastruktur, hi-tech industri og miljøprojekter, men der manglede samtidig ikke debat om faren for bobler, dårlige projekter, for stor statsrolle, osv. (Fan Gang 2010).

Dog vil de hidtidige drivere (defineret som underliggende kræfter, der er til stede i alle erhverv og sektorer af økonomien) ikke nødvendigvis kunne bære væksten fremover. De har været reformerne, åbningen af økonomien, høj investeringsrate baseret på høj opsparing, dynamikken i den private sektor (baseret på familisme), øget produktivitet og efterspørgsel, bl.a. ved migration til urbanisering, teknologifornyelse, hastigt stigende indenlandsk efterspørgsel, og en nettoeksport, som fik betydning fra 2005 til 2007, hvor den leverede så meget som 2-2,5 % af væksten (Christensen et al. 2010; Østergaard 1999).

Verdensbankens cheføkonom, Justin Lin, mener, at Kina godt kan holde 8 % vækst de næste to årtier, hvor den over de forrige to var gennemsnitligt 10,4 %. Landets egen plan for det kommende femår nøjes med at sætte 7 % som mål (Zhonghua 2011). Lin så også »tre uligevægte« med rod i den indkomstulighed, der nu har stabiliseret sig på højde med USA's, men alligevel under fx Malaysias: forbrug versus eksport, rig versus fattig i forhold til samfundets værdier, kortsigtet økonomisk vækst versus langsigtet miljømæssig bæredygtighed (Li 2011). Siden 2004 har man i Kina diskuteret behovet for et skift i strategi, en reform af udviklingsmodellen, yderligere skærpet af den globale diskurs om »rebalancing« og med fokus på udvikelse af den indenlandske efterspørgsel (Chi 2010).

Hvad skal Kina leve af over de næste årtier? I det følgende behandles de mulige drivere fremover under de traditionelle økonomiske overskrifter: »Investering«, herunder infrastruktur-udbygning, urbanisering, produktivetsforbedring og reformmuligheder; »Forbrug«, herunder urbanisering, middelklassevækst og public service-udbygning; »Eksport«, økonomien er ikke eksport-drevet, men nye eksportmarkeder dukker op og regional integration samt TNS-udvikling og egne oversøiske investeringer kan bidrage til vækst.

I. Investering og især anlægsinvesteringer

Kina har en investeringstung, industri-ledet økonomi, endda i højere grad end Sydkorea anno 1990. Den høje investeringsrate, på grundlag af høj opsparing i både virksomheder og husstande, har medført en mindre effektiv ressourceudnyttelse og et fald i væksten i TFP (samlet faktorproduktivitet, eller den uforklarede forskel mellem BNP-vækstraten og den beregnede effekt af arbejde og kapital input; den kan drives af ændringer i uddannelse og færdighed, økonomiens sektorsammensætning, teknologisk fornyelse). En analytiker mener, at 50-55 % af Kinas BNP-vækstrate kommer fra TFP-vækstraten (Shvets 2011), mens OECD siger 40 % (Dew 2011). Det afgørende strukturelle problem er, at især de 150 meget store statsejede virksomheder har fået lov at akkumulere og investere for meget af overskuddet (de såkaldte »retained earnings«). Og overskud har de, om end det er ujævnt fordelt; det steg med 22 % om året mellem 2003 og 2009. Alene i 2008 steg opsparingen i virksomheder 24 % (Dyer 2010). De har også for favorable lånevilkår og udbetaler ikke dividende. Ofte er de oligopoler, undertiden monopoler. Det har skadet udviklingen af den private sektor og servicesektorens andel af økonomien, og det sker på bekostning af den disponible indkomst.

Ikke desto mindre er der *fortsat meget store behov* for anlægsinvesteringer, og nøglen til fortsat vækst fra denne kilde ligger selvfølgelig i en stærkere kvalificering af feltet (Rothman 2011). Anlægsinvesteringer steg nominelt godt 25 % årligt i de seks år før 2009, hvor stimuluspakken så bragte tallet helt op på 30 %. Derefter synes de at være vendt tilbage til en årlig stigning på ca. 25 %. Med formål som forbedret infrastruktur, industriel opgradering og boligbyggeri sigter de både på fremtidig vækst og på at reducere regionale uligheder. Mindst en tredjedel er offentlig infrastruktur i bred forstand, og den er langt fra udbygget tilstrækkeligt. Kina ligger langt under andre store økonomier: 160 mio. kinesere mangler stadig rent drikkevand, økonomiens vækst kræver en årlig udbygning af kraftværker af et omfang som hele Italiens eksisterende kapacitet (99GW), motorvejs- og jernbaneudbygning i Central- og Vestkina stiller store krav, men vil give store logistik- og integrationsgevinster, ligesom der er ambitiøse projekter omkring ren energi og en bedre, mere miljøvenlig infrastruktur i storbyer, fx undergrundsbaner. Industriel opgradering tegner sig for godt 30 % af anlægsinvesteringer, bygger på indeholdte midler frem for banklån, og er fordelt 60/40 på private og statslige firmaer. Behovet er stort i »rustbæltet« i Nordøstkina, mens firmaer i kystprovinser – hvor lønudgifterne stiger – ser robotisering som en nødvendighed (Foxconn planlægger fx 1 mio. robotter over de

næste tre år) og gerne vil opad i værdikæden. Behovet skærpes af, at demografien betyder færre nye på arbejdsmarkedet hvert år: måske kun 3 mio. ift. tidligere 10 mio. (Pomfret 2011). Endelig giver urbaniseringens vækst i sig selv et meget stort investeringsbehov. Det samme gælder de 4000 passagerfly, som Kina forventes at skulle anskaffe over de kommende tyve år. Flyproduktion er gjort til en »ny strategisk industri« (der er seks andre high-end industrier) som skal bryde det duopol, som Airbus og Boeing nu udgør.

Boligbyggeriet udgør et særligt problemområde. Det er ikke længere siden end 1998, at et boligmarked blev skabt ved verdenshistoriens største overdragelse af værdier: privatiseringen af de arbejdspladsbaserede boliger kineserne boede i. I 1980erne var 80 % offentligt ejede, i 2007 var 89 % af byboligerne privatejede. Priserne steg, især i de største byer, og ejendomsmarkedet tog fart. Der er dog ikke tale om nogen farlig boble. Dels er indkomsterne i byerne vokset hurtigere end boligpriserne de sidste fem år, dels er behovet for »kvadratmeter« særdeles langt fra at være dækket, og endelig er boligfinansieringen sådan, at en korrektion ikke vil rulle som en snebold gennem den øvrige økonomi (IMF 2011, 10). Men priserne i de store byer er kommet højt op, og det rammer især førstegangskøbere (samt naturligvis forbrugt). De høje priser skyldes, at ejendomsudviklere helst bygger dyre boliger, og de lokale regeringer har en andel i dette. De får nemlig dækket kløften mellem deres indtægter og deres omfattende forpligtelser ved at sælge jord og ejendom. Indkomsten herfra udgjorde 46 % af alle lokalregeringsindtægter i 2009 (nu får de dog formentlig endelig ret til obligationsudstedelse, jf. Liu 2011). Sorteper er almindelige førstegangskøbere, i en situation der kan minde om den, København har været i. Der er ikke noget socialt boligbyggeri i Kina. Derfor vil regeringen bygge 36 mio. »lavindkomst«-boliger inden 2015, sådan at andelen af »overkommelige« boliger stiger fra 8 % til 20 %. Ti millioner påbegyndes i år, men staten stiller kun med halvdelen af pengene. Dette aspekt af den kinesiske vækstmodel, aktiviteten i en byggesektor, der rummer halvdelen af verdens byggeri, kan i øvrigt hævdes at være den vigtigste enkeltfaktor i hele den globale økonomis sundhed, fordi den er »the most important determinant of commodity demand, a very big marginal driver of China's external surpluses and indeed a crucial key to real understanding of household balance sheets, saving and investment« (Anderlini 2011).

Selvom der har været en vis tendens til lavere kvalitet, overkapacitet i enkelte brancher (især cement, stål, glas) samt koordinationsmangel og hastværk i infrastrukturinvesteringer, så bliver kapitalinvesteringer fremover fortsat som i andre udviklingslande en vigtig kilde til vækst, i hvert fald de næste 3-5 år. Udfordringen ligger i at øge kvaliteten og produktiviteten – fx igennem investeringerne i uddannelse og videnskab og teknologi (se Lundvall), samt i reformer, der kan regulere monopolerne, bringe inputs, inklusive kapital, mere på linje med markedspriserne, beskatte dividenderne og måske overføre mere af statsvirksomhedernes profit til statens budget. Miljøministeriet har også aflivet for 200 mia yuan investeringsprojekter, som stred imod miljøkrav (Tsang 2010).

II. Forbrug og især kinesiske husstandes udvidede forbrug

Over reformperioden som helhed har indenlandsk efterspørgsel udgjort over 90 % af den samlede efterspørgsel. I 25 af de 32 år tegnede den sig faktisk for over 80 % af den økonomiske vækst. Selv i et stort eksportår som 2007 kom 70 % af efterspørgslen fra indenlandsk side, 30 % fra resten af verden (Green 2011; Xie 2011). Men der er et meget stort potentiale for at øge den indenlandske efterspørgsel og dermed blive mindre afhængig af eksport. Det ligger især i det lave per capita forbrug og i de store skævheder mellem land og by samt mellem regionerne. Det ligger også i et per capita BNP så lavt som \$4.300 i 2010, som betyder, at blot det at nå til en fjerdedel af USA's niveau på \$47.000 giver plads til en enorm vækst. Der ligger kun 4 % af landets befolkning nu, mens de øvrige 96 % aspirerer til en moderne forbrugerslivsstil. Det er værd at minde om, at mens den gennemsnitlige BNP per capita i Shanghai svarer til Ungarns, så svarer den i den fattigste provins, Guizhou, til Nigerias.

Handelsministeriet tog forskud på glæderne ved i starten af 2010 at meddele, at indenlandsk forbrug nu var den førende driver for vækst, med 51 % af 2009's BNP-vækst – et år, som i øvrigt var det bedste for detailhandlen i Kina siden 1986 (Huang 2010). Det var også året, hvor forbrugsvæksten på landet for første gang nogensinde overskred byområdernes. Der er heller ingen tvivl om, at Kina er »verdens bedste forbrugshistorie« (Gill 2010), måske det sted i verden, hvor det private forbrug over de seneste årtier er vokset hurtigst. Detailhandlens vækst på 17-18 % afspejler dette. Over de seneste fem år er indkomsten vokset med mere end 13 % årligt (8-10 % real siden 2005, ifølge officielle tal), ja ifølge Goldman Sachs nu 15 % (O'Neill 2010). Den disponible indkomst lige under 10 %, men forbrugets andel i væksten er efter et fald omkring år 2000 nu fladet ud i forhold til opsparing og investering. Den alvorlige uligevægt mellem især investering og forbrug skyldes, at forbrugerefterspørgslen hæmmes af en række faktorer. De kan fjernes, og samtidig kan urbanisering og en voksende middelklasse trække i retning af øget forbrug. En ny udviklingsmodel baseret på udvidelsen af indenlandsk efterspørgsel har allerede været ved at tage form under Hu Jintao/Wen Jiabao-administrationen siden 2004 (Østergaard 2007; Chi 2010, 148-224; Dew 2011, 55).

Kinesiske husstande har en for Asien ikke unormal forbrugsandel, og deres gæld er så lav som 17 % af BNP (Ulrich 2010). Men der foretages dels en markant »forsigtighedsopsparing« med henblik på uddannelse, sundhedsproblemer, arbejdsløshed, pension, osv., som staten jo droppede ansvaret for i 1990'erne, dels en opsparing til stadig dyrere boliger og større forbrugsgoder. Med den kronisk lave indlånsrente har det ikke gavnet folks disponible indkomst, som i gennemsnit stiger langsommere end økonomiens vækst (CRI 2011). Den lave rente betyder til gengæld massive subsidier til erhvervslånere, især store virksomheder. Den disponible indkomst var i 2009 kun 58 % af BNP per capita, fordi de store virksomheder beholder så stort et stykke af økonomiens kage (Dew 2011).

Når man vil øge forbruget, er der derfor mange muligheder: man kan sætte turbo på urbaniseringen og på mange andre måder forbedre indkomstfordelingen; man kan forbedre de basale offentlige ydelser, så folk ikke behøver »tryghedsopsparingen«; man kan også skabe bedre rammer for et forbrugersamfund og øge den private sektor samt servicesektorens betydning; endelig kan man fremme middelklassens vækst og afvente, at S-kurven sætter ind.

Forbrugets epoke? Opsparingen ned og købelysten op
Urbaniseringen er et fænomen, der giver udsigt til øget vækst. Man har allerede haft stor fordel af afvandringen fra landbrug gennem de sidste 30 år med en stigning i bybefolkningen fra at udgøre under 30 % i 80'erne til de 48,5 % i dag. Den bliver muligvis den største drivkraft i Kinas økonomi, og den kan stimuleres ved den rigtige politik. (Chi 2010, 159-96). Over de næste ti år skal 200 mio. landboere flytte til især små og mellemstore byer, og det vil kunne føje RMB20 billioner til økonomien (Xinhuanet 2011). Den institutionelle hindring som den stavnsbindende bostedsregistrering (hukou-systemet, se Zeuthens artikel i dette nummer) udgør, skal afsvækkes for små og mellemstore byer, men skærpes for de store, så der fortsat ikke opstår slum (Tsang 2010). De økonomiske virkninger forudsætter, at migranterne til byen bliver integrerede, at deres rettigheder forbedres. Det sker allerede mange steder. Der foregår også en overvældende vækst i Centralkina, hvor BNP per capita hidtil har været halvdelen af kystens, men hvor man nu er i færd med at »bygge et nyt Østkina« (det vil sige, som kystprovinserne) (Fan 2010). Faktisk var den stærkest voksende del af Kina regionen Indre Mongoliet med et gennemsnit på 19,7 % mellem 2003 og 2008. Urbanisering skaber masser af job, ikke mindst i servicesektoren, masser af efterspørgsel og stor produktivitetsforøgelse fra infrastruktur i bred forstand og de bedre offentlige ydelser, byen kan tilbyde. »One person moving into a city can create economic value of 100.000 RMB«, siger en kinesisk økonom (Xinhuanet 2011). Udbygningen sker i øjeblikket i andre storbyer end dem, vi kender – der er 150 byer på over en million indbyggere – og der er stadig mange storbyer inde i landet, som er ved at komme op i forbrugsomdrejninger. Der sælges flere boliger i Zhengzhou end i Beijing, flere i Chengdu end i Shanghai, blandt andet fordi unge mennesker fra de største byer flytter til de mindre for at få en ordentlig bolig (og et job) (Rein 2010). Det forstærkes af demografien: der foregår i disse år et bryllupsboom blandt babyboomerne fra det første velstandsforøgende reformårti (Rabinovitch 2009).

Indkomstfordelingen er en anden nøgle til øget forbrug. Den kan forbedres på mange måder, men især ved at øge arbejdskraftens andel af væksten. Mindstelønnen er mange steder steget 19-20 % i de senere år, og planlægges at stige mindst 13 % pr. år, eller i alt 84 % under den nuværende femårsplan. Det gavner især migranterne (Zhonghua 2011). Der arbejdes med at lave regulariserede mekanismer for lønforhøjelser samt bedre arbejdsrettigheder (Huo 2011). Den disponible indkomst øges, når indlånsrenten får lov at stige og beskatningen af renteindkomst er faldet siden 2007. I disse år er gulvet

for personskat også hævet så højt, at 80 % af lønmodtagere slipper. Senest blev det i år løftet til RMB3500, så antallet af husstande, der betaler indkomstskat, faldt med 60 mio. til 24 mio. (IMF 2011).

I rammerne af en ny landbrugspolitik (Bergsten 2009, 122; Buckley 2009) er der sket en meget stor værdioverførsel til landet, dels i form af fjernelse af skat og gebyrer, dels via gratis underskoleuddannelse, dels i form af store regeringssubsidier til forbrug og investeringer, der i 2010 svarede til 2,5 % af BNP. De planlægges at fortsætte under planen, og en indikator for effekten er et rekordoverskud i den ellers skrantende Agricultural Bank of China, banken der har verdens største filialnetværk på 23.600 (Barber 2011). For de godt 50 % af befolkningen, som stadig bor på landet, har en nylig lille jordreform, hvor man kan bruge den jord man leaser over fx 70 år bl.a. som sikkerhed for lån, betydet stærkt øgede forbrugsmuligheder. Samtidig forventes byer fortsat at hjælpe landøkonomier omkring sig og bl.a. lade jordsalg komme dem til gode. Denne land-by integration er officiel politik (se Zeuthens artikel).

Blandt de gode virkninger af disse tiltag er også en *reduktion af kløfterne* mellem land og by, rig og fattig. De øverste 10 % af befolkningen har 45 % af værdierne, de fattigste 10 % har 1,4 %. (Chan 2009). Derfor er det også en mulighed at øge den progressive beskatning, så de højere indtægter bidrager mere, indføre en ejendomsskat, samt at forbedre ligningsgrundlaget. Indkomstskatten er den eneste progressive af elleve skatteformer, resten er proportionale (Lou 2011).

Udbygning og forbedring af *basale offentlige ydelser* er et afgørende middel til at reducere »tryghedsopsparingen« og rebalancere (IMF 2011, 16). Samtidig reducerer det ulighed og styrker servicesektoren. Satsningen på dette område begynder i 2004, tager fart i 2007, og har set en del nye initiativer i 2011 (Bergsten 2009; Østergaard 2007). For at virke skal den imidlertid være overbevisende. Vel steg andelen af regeringsudgifterne til uddannelse, sundhed, social sikkerhed og velfærdsboliger med 8 % mellem 2004 og 2009, så de kom op på 29,8 % (Xie 2011), men det var stadig ret lavt, ujævnt fordelt, for lidt virksomhedsbaseret og ikke altid tilstrækkelig velunderstøttet lokalt. Derfor er tempoet nu øget, og man diskuterer også fordelene ved at hæve det administrative niveau for systemerne, samt at de centrale myndigheder med 20 % af regeringsudgifterne stadig fordeler for lidt (Lou 2011). Statsrådet vedtog i 2009 en sundhedsreform, der vil give 90 % af både by- og landboere »basal læge-dækning« inden udgangen af 2011. Enkelttal tyder på, at centrets bidrag til andelssygesikringsordninger steg med 100 % mellem 2010 og 2011. Andre indsatser ligger på social-, dagpenge- og pensionsområdet (især et nyt pensionssystem på landet), med stejle procentuelle stigninger i udgifterne (IMF 2011, 32). Folk skal lige stole på det først, men så vil det også medvirke til at reducere opsparingen og øge forbruget. Det store sociale boligbyggeri er naturligvis også en måde at reducere opsparingsbehovet.

Rammerne for et *forbrugersamfund* mangler delvist i Kina. Det gælder moderne distributionssystemer for detail og en gros, forbedrede forbrugerrettigheder, bedre kvalitetsinspektion, større vægt på varers miljøvenlighed, et velfungerende kreditmarked, osv. Følgerne af en underudviklet servicesektor mærkes også – dens andel af BNP skal øges fra 40 % i 2009 til 47 % over de næste fem år (Zhonghua 2011).

Middelklassens vækst bliver også en stærkt forbrugsforøgende faktor. Dens omfang er svært at gøre op, fordi der er næsten lige så mange definitioner som der er sociologer. Men tager man udgangspunkt i, at en gennemsnitsindkomst på godt \$3000 er niveauet, hvor evnen til diskretionært »middelklasseforbrug« – tænk villa, Volvo og vovhund – begynder (og husk at der er 3-5 medlemmer i en husstand), så vil et cut-off ved \$3000 give en middelklasse på 360 mio. i Kina (Gill 2010). Den videre udvikling i dens størrelse vil påvirkes af væksten, af andelen af BNP, der går til husstande, af det antal, der er »lige på tærsklen«, samt også af ændringen i købekraft som følge af yuan'ens langsomme men støtte revaluering. Det er alle faktorer, der arbejder for Kina, som vil få et meget stort antal nye medlemmer af middelklassen over de kommende år. Den forventes at vokse med 11 % om året og vil i 2014 være på 600 mio. Det giver en massiv forøgelse af diskretionært forbrug som køleskabe, bærbare computere, LCD-TV, iPad, bil, osv. Kina har siden 2009 været verdens største bilmarked, og IKEA klarer sig også overordentlig godt. Der er for en sikkerheds skyld også en million dollarmillionærer i Kina (uden at man tæller ejendom eller forretning med) samt 115 milliardærer, så det truer nu med at blive verdens største luksusvaremarked (Balfour 2011).

Empirisk forskning i Asiens NIC-lande har givet anledning til »S-kurve betragtningen« (Schulte 2009). Der synes at forekomme en særlig stejl stigning i forbruget mellem \$6000 og \$9000 BNP per capita, og den vil formentlig også gøre sig gældende for Kina.

Der kan føjes *anden politik* til virkningerne af ændringer i urbaniseringen, indkomstfordelingen, de offentlige ydelser, forbrugersamfundets udbygning og middelklassens vækst. Især vil forbedrede lånevilkår, fx via en legalisering af det grå lånemarked, og færre opstartsforhindringer for mindre private virksomheder være vigtige, og dertil en industripolitik som kunne skubbe de fortsat meget store investeringer i en retning, der understøttede de forbrugsfremmende tiltag omtalt i det foregående (Dew 2011). Den 12. femårsplan opererer med en forøgelse af den disponible indkomst i by og på land med mindst 7 % årligt, og rebalanceringen af væksten i retning af forbrug som »driver« er et centralt tema i planen, derunder et skift fra fokus på vækstens absolutte niveau til dens kvalitet og indvirkning på folks velfærd (Zhonghua 2011, IMF 2011, 6). Ser man fremad, vil Kinas husstandsindkomster med den nuværende vækst fordobles frem til 2015 og nå RMB35 milliarder. Det må forudses, at importen dermed også stiger kraftigt. Nogle skøn indikerer, at den da vil være på højde med USA's.

III. Eksport er ikke den afgørende driver

Eksporten har været vigtig for Kina, men økonomien har *ikke været eksportdrevet*. Så skulle ledelsen bygge primært på eksport til at drive væksten, og strategien skulle være bevidst at fremme vækst via nettoeksport frem for andre midler. Det har ikke været tilfældet. Tværtimod lykkedes det omkring årtusindeskiftet for ledelsen at nå til, at så godt som 100 % af væksten kom fra indenlandske kilder. Bidraget fra nettoeksport var minimalt. Men så gav amerikansk strategi under Bush (og Alan Greenspan) en eksplosion af efterspørgsel. Udenlandsk investerede virksomheder brugte Kina til »final assembly« af komponenter fra hele regionen, og det, der for Vesten tidligere var underskud i forhold til Taiwan, underskud i forhold til Japan, underskud i forhold til Korea, osv. blev nu alt sammen handelsbalanceunderskud i forhold til Kina. Et statistisk fænomen altså, ikke en strategi (Overholt). Tilmed var det udenlandsk investerede virksomheder, der stod for 2/3 af Kinas handelsbalanceoverskud, og for over 50 % af eksporten siden 2001 (Kroeber 2011). Disse arbejdskraftintensive, storskala eksportvirksomheder i kystområderne har Kina søgt at komme væk fra. De stigende lønninger, ny arbejdskraftlovgivning, vægten på at udvikle indlandsprovinserne, den gradvise revaluering af yuan'en (8-10 % årligt i forhold til dollaren) hjælper alt sammen til at mindske de mest arbeidsintensive eksportplatformes konkurrencedygtighed. De er så småt begyndt at flytte. Kina har i øvrigt nu 61 selskaber i Fortune 500, Japan har 68 (Fortune 2011,109).

Sigtet er at bevæge sig *op ad værdikæden* og blive konkurrencedygtig i nye sektorer, og det begynder at lykkes. Derfor skal der ikke argumenteres for, at eksporten er uvigtig, men for at den ikke er nogen central driver for Kinas økonomi. En række upublicerede undersøgelser tyder på, at værdiforøgende aktiviteter relateret til eksport tegner sig for 15-20 % af Kinas BNP-vækst, dvs. under 2 % af den årlige vækstrate (Stephen Green, personlig oplysning). Det største marked for »Made in China« er i Kina.

Mens eksporten har holdt sig nogenlunde støt, er importen som følge af stigende indenlandsk efterspørgsel vokset så meget, at Kina i 1.kvartal af 2011 ligefrem havde underskud på *handelsbalancen*. Importen var i 2010 tæt på \$1,4 billioner, og de \$400 mia. steg den med det år (O'Neill 2011). Betalingsbalanceoverskuddet, der i 2007 var oppe at røre ved 10 %, er nu, og formentlig fremover, blot omkring 4 % (IMF 2011; Wheatley 2011). Hvis eksporten skal støtte væksten fremover, er der håb at hente i tre forhold. For det første vokser arbejdsproduktiviteten, og landet er i stigende grad konkurrencedygtigt i nye, teknologisk mere avancerede sektorer, som maskineri og udstyr. (Udsigten til fortsat indenlandsk innovation behandles af Lundvall). For det andet er der udsigt til økonomiske gevinster ved den stigende regionale integration i Østasien, hvor infrastrukturen udbygges, frihandelsaftaler flourer og intra-handlens andel allerede ligner EU's (Ørstrøm-Møller 2011). For det tredje vil man tappe nye markeder og blive mindre afhængig af USA's og Europas økonomiske helbred. Kinas globale markedsandel er omkring 10 %, men det, der nu tegner til at blive

interessante markeder for Kinas eksport, er fx »Next-11« – de opdukkende største økonomier – og BRICS-landene. Mens de avancerede økonomier i følge Verdensbanken højst vil vokse med et par procent om året frem til 2025, så vil disse »opdukkende økonomier« vokse i gennemsnit 4,7 % årligt. De rummer tilmed 717 storbyer med nye forbrugere (Xie 2010). Man kan argumentere for, at Kina i de senere år har skabt gode forudsætninger for en del udviklingslandes »take-off« ved at øge prisen på råvarer og sænke priserne på kapitalgoder (Kina har ikke meget indflydelse på olieprisen, det står for under 10 % af den globale efterspørgsel). Nu kan det blive gengældt: disse landes take-off vil øge efterspørgslen på en del varer, som Kina leverer i egnede udgaver: kraftværker, transmissionslinjer, telekommunikation, transportudstyr, byggeudstyr, mineudstyr og apparatur til miljøbeskyttelse.

IV. Forudsætninger og trusler

I det foregående har vi ikke omtalt det, man kunne kalde »drivere bag driverne«, globaliseringen, som nu ganske vist er lidt truet, regeringens pro-erhvervspolitik ligeledes, den familisme og foretagerånd, som ligger i kinesisk kultur, men måske også nedbrydes af små familier og storbyliv. Vi har drøftet drivere som urbanisering, middelklassens vækst, politik der skal »slippe forbruget løs«, integrationsgevinster og nye eksportmarkeder. En vigtig driver, videnskabsøkonomiens vækst, behandles andetsteds i temanummeret. Kinas videnskabelige og teknologiske base er en kritisk kilde til kompetitive fordele. Investeringen i den stiger fra 1,8 % af BNP i dag til 2,2 % i 2020. EU ligger i dag på 2 % (Simon 2009). En række andre drivere kunne være regulering af monopoler blandt de resterende statsejede virksomheder, en administrativ reform, så i øvrigt rigtige politikker implementeres bedre og en mere omfattende jordreform.

Udviklingen bygger på nogle forudsætninger og kan trues af nogle dysfunktionelle fænomener. Blandt *forudsætningerne* er fortsatte fredelige omgivelser, fortsat politisk stabilitet og kontinuitet, også i den rimelig velbegavede makroøkonomiske styring. Med vægten på diplomati frem for militær dominans, med de langsigtede successionsplaner i partiet og fortsat inkremental politisk reform, samt med omfattende ekspertformulerede indikative femårsplaner, skulle de kunne foreligge. *Truslerne* ligger i protektionistiske bagslag fra de stadig mere økonomisk trængte USA og EU, den omfattende korrupsion og den stærkt kritiserede ulighed, samt de implementeringsproblemer, som især hidrører fra problemer i central-lokale relationer i Kina. Klima, ressource- og miljøproblemer er behandlet andetsteds i nummeret og tages ikke op her. Den demografiske udvikling er kendt, arbejdsstyrken topper i 2017, befolkningens væksten i 2032, men der er en række mulige modtræk. Inflationen på godt 6 % er ikke faretruende for Kina, men vil kunne gøre det sværere for landet igen at agere lokomotiv, hvis USA og Europa atter kommer i krise.

De fleste af de tiltag, trusler og reformområder, som er diskuteret i denne artikel, diskuteres også indgående i Kina (Chi 2010b), og i den netop i år offentliggjorte 12. Femårsplan 2011-2015, som er en slags arbejdsprogram for et-partiet, er

der lagt op til handling på de fleste afgørende felter, herunder nye reformområder. Der vil være modstand fra »velerhvervede interesser«, som berøres, men der vil også være stærk støtte, herunder fra middelklassen. Det vil få stor betydning om den neksus mellem politisk og økonomisk magt i privat og statsligt regi, som kan spores, kan medføre en blokering af videre

nødvendige reformer. En faktor, der trækker i modsat retning, er den transparens og monitorering, som løbende skærpes og udvides via de 500 mio. kinesiske »netborgere«. Jeg er derfor fortsat optimistisk med hensyn til de kommende ti års udvikling.

LITTERATUR

- Anderlini, Jamil (2011) 'Fate of China property is global concern', *Financial Times*, 31. maj.
- Balfour, Frederik (2011) 'China's millionaires jump past 1 million on savings, growth', www.bloomberg.com/news/print/2011-05-31.
- Barber, Lionel (2011) 'AgBank chief hails rural lift to profits', *Financial Times*, 29. marts.
- Bergsten, C. Fred et al. (2009) 'China's Rise. Challenges and Opportunities', Washington D.C.: Peterson Institute for International Economics.
- Buckley, Chris (2009) 'China issues rural rescue plan to fight crisis', *Reuters*, 1. februar.
- Chan, Minnie (2009) 'Widening income gap spurs calls for tax reform, pay rises', *South China Morning Post*, 12. December.
- Chi, Fulin (2010) 'Change of China's development models at the crossroads', Beijing: China International Press.
- Chi, Fulin (2010b) *The Road to China's Prosperity in the next three decades*, Beijing: China International Press.
- Christensen, Steen Fryba et al. (2010) *Fremtidens stormagter. BRIK'erne i det globale spil, Brasilien, Rusland, Indien og Kina*, Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- CRI (2011) 'Income and social Security key in boosting personal consumption', China Radio International, 20. marts.
- Dew, Ed & Martin, Jeremy (2011) 'China's Changing Growth Pattern', *Quarterly Bulletin* Q1, London: Bank of England.
- Dyer, Geoff (2010) 'State capitalism: China's 'market-Leninism' has yet to face biggest test', *Financial Times*, 13. september.
- Fan, Gang (2010) 'The Roots of China's Rapid Recovery', *Project Syndicate*, 31. januar.
- Fortune (2011) 'Fortune Global 500. The World's largest Corporations', *Fortune*, vol. 164, nr. 2, s.109.
- Giles, Chris (2011) 'The Abyss that awaits', *Financial Times*, 16.-17. juli.
- Gill, Amar (2010) *Mr & Mrs Asia, Section 2: rise of Asia's middle class*, Hong Kong: CLSA, 19. april.
- Huang, Cary (2010) 'Domestic consumption now top mainland growth driver', *South China Morning Post*, 16. januar.
- Huo Kan (2011) 'Labor Dents appear in China's Factory Armor', <http://english.caing.com/2011-01-17/100217588.html>.
- IMF (2011), *PRC Staff Report 2011 Article IV consultation*, Washington: IMF.
- Kroeber, Arthur R. (2011) 'Developmental Dreams: Policy and Reality in China's Economic reforms', in Scott Kennedy (ed.): *Beyond the Middle Kingdom. Comparative Perspectives on China's Capitalist Transformation*, Stanford: Stanford University Press.
- Li, Joy (2011) 'Justin Lin: China can maintain 8% GDP growth for 2 decades', *China Daily* (H.K. Edition) 24. marts.
- Lou, Jiwei (2011) 'Six paths for advancing China' market reform' http://english.caing.com/2011-08-02/100286752_2.html
- Liu, John (2011) 'China said to draft proposal to allow some local governments to sell bonds', www.bloomberg.com/news/print/2011-08-04/china-said-to-draft-proposal-to-all.
- O'Neill, Jim (2010) 'Tough talk on China ignores economic reality', *Financial Times*, 31. marts.
- O'Neill, Jim (2011) 'We need to be part of the great Chinese march', *Evening Standard*, 15. februar.
- Pomfret, James (2011) 'As inland China grows, contest intensifies for labour', *Reuters*, 24. februar.
- Rabinovitch, Simon (2009) 'China's economy reaps a golden age of weddings', *Reuters*, 30. november.
- Rein, Shaun (2010) 'Three growth megatrends in China', *Business Week*, 13. april.
- Rothman, Andy (2011) *China Macro strategy. Food, flats and the party*, Hong Kong: CLSA, maj.
- Schulte, Paul (2009) *Multi-Strategy |Asia 'Defining the 'S' curve*, 3. september, Nomura.
- Shvets, Victor (2011), *Strategy Update 'China's growth trajectory to remain intact until at least 2015.'* Seoul: Samsung Securities (Asia), 24. maj.
- Simon, Denis Fred & Cong Cao (2009) *China's Emerging Technological Edge. Assessing the role of High-End Talent*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Tsang, Denise (2010) 'Hu focuses on domestic demand and overcapacity', *South China Morning Post*, 8. december.
- Ulrich, Jing (2010) 'Debunking the myth of a China collapse', *Financial Times*, 10. marts.
- Wheatley, Alan (2011) 'Analysis: Glimmer of G20 hope as China adjustment takes place', *Reuters*, 18. februar.
- Xie, Fuzhan (2011) 'Fully unlocking the huge potential of China's domestic demand', *Qiushi*, Vol. 3, nr. 2, april, s. 80-88.
- Xie, Jingwei (2010) '717 emerging markets fertile for growth', *China Daily*, 14. september.
- Xinhuanet (2011) 'Caution as China's economy overtakes Japan's', *China Daily*, 15. februar.
- Zhonghua (2011) *Zhonghua Renmin gongheguo guomin jingji he shehui fazhan di shier ge wunian guihua gangyao*, Beijing: Renmin Chubanshe.
- Ørstrøm-Møller, Jørgen (2011) *How Asia can shape the World*, Singapore: ISEAS.
- Østergaard, Clemens Stubbe (1999) 'Kinesisk økonomi, krisen og det kommende ti-år', *Samfundskøkonomen*, nr. 2, 1999, s. 16-21
- Østergaard, Clemens Stubbe (2007) 'Tendenser i Kina's økonomi og politik: En ny udviklingsmodel?', *Samfundsfagsnyt*, nr. 169, s. 16-21.